

Případ Zdeněk Boček a spol.

Studenti práv Univerzity Karlovy proti totalitě

JAROSLAV ROKOSKÝ

Posluchači Právnické fakulty Univerzity Karlovy, kteří se nesmířili s komunistickým pučem v únoru 1948, se rozhodli, že je třeba něco dělat. Z možností, které přicházely v úvahu, zvolili špionážní činnost. Tajné vojenské zprávy chtěli předávat Američanům. Změnilo to jejich životy. Totalitní režim se rozhodl prověřit jejich odolnost, přesvědčení a zdraví.

3. červen 1948, Praha. Je půl třetí ráno. Doma ve své posteli se probouzí 23letý Jiří Mesicki. Míří na něj hlavně několika pistolí. Pro studenta práv Univerzity Karlovy si přišla Státní bezpečnost. Vezme si oblek po svém strýci, kterého popravili nacisté, a letmo se rozloučí s rodiči. Hrozí mu, že i on skončí na popravišti. Státní bezpečnost má napilno. O pouhou hodinu později zatýká jeho kamaráda Radima Konaříka. Orgány ministerstva vnitra horečně reagují na vraždu komunistického funkcionáře Augustina Schramma.¹ Předchozího dne byl v Olomouci zatčen jeho údajný vrah Miloslav Choc. Rozsáhlá zatýkácí akce probíhá po celé republice. Mezi zatčenými je také 20letý Zdeněk Boček. Je to syn náčelníka hlavního štábu. Ve služební vile jeho otce ho zatýká vojenská rozvědka. Putuje do budovy generálního štábu na Vítězném náměstí v Praze. Je mu změněna identita na

Zdeňka Zeleného a ve vojenské cele stráví několik dní. Poté je předán Státní bezpečnosti na Karlově náměstí. Dne 7. června je zatčen i 26letý Milan Kříkava. Jedinou dívkou v tomto případě se stane 20letá Jitka Bolechová, snoubenka Zdeňka Bočka, která je zatčena 23. června. Vše směřuje k prvnímu velkému politickému procesu, jehož součástí bude i tato pětice mladých lidí.²

TIBET KLUB

Na podzim 1946 byl založen společenský klub nazvaný Tibet. Scházela se v něm pražská „zlatá mládež“. Synové a dcery z prominentních rodin. Zakládajícími členy byli vysokoškoláci Miloš Štika, Ivan Diviš a Milan Kříkava. V hotelu Splendid na Letné se pravidelně setkávali Zdeněk Boček, Jiří Mesicki, Marta Procházková (dcera Heleny Koželuhové), Milan Herben (syn šéfredaktora Svobodného slova), Stanislav Koutek,

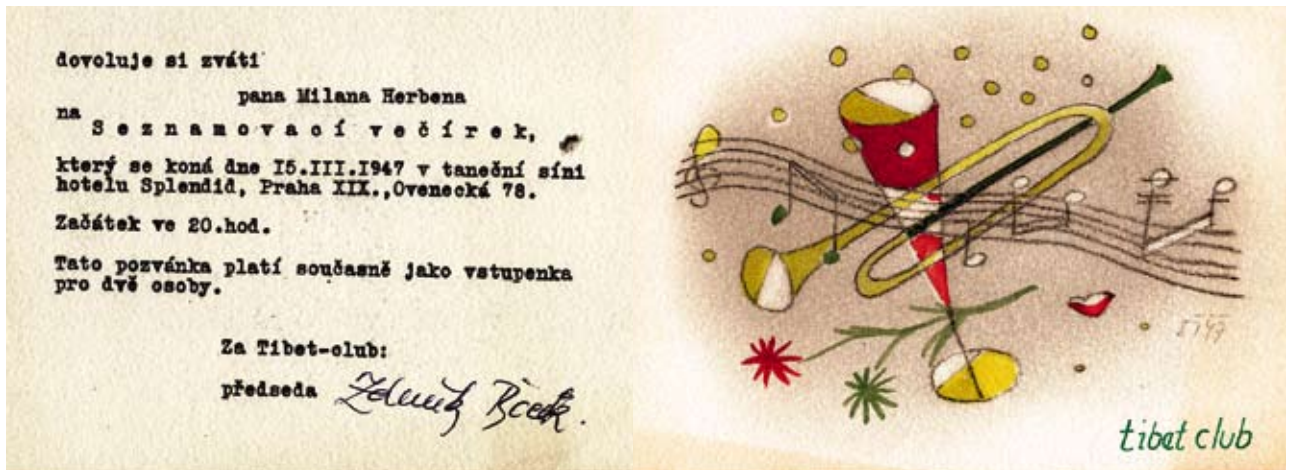

Ex libris Tibet klubu

Foto: ABS

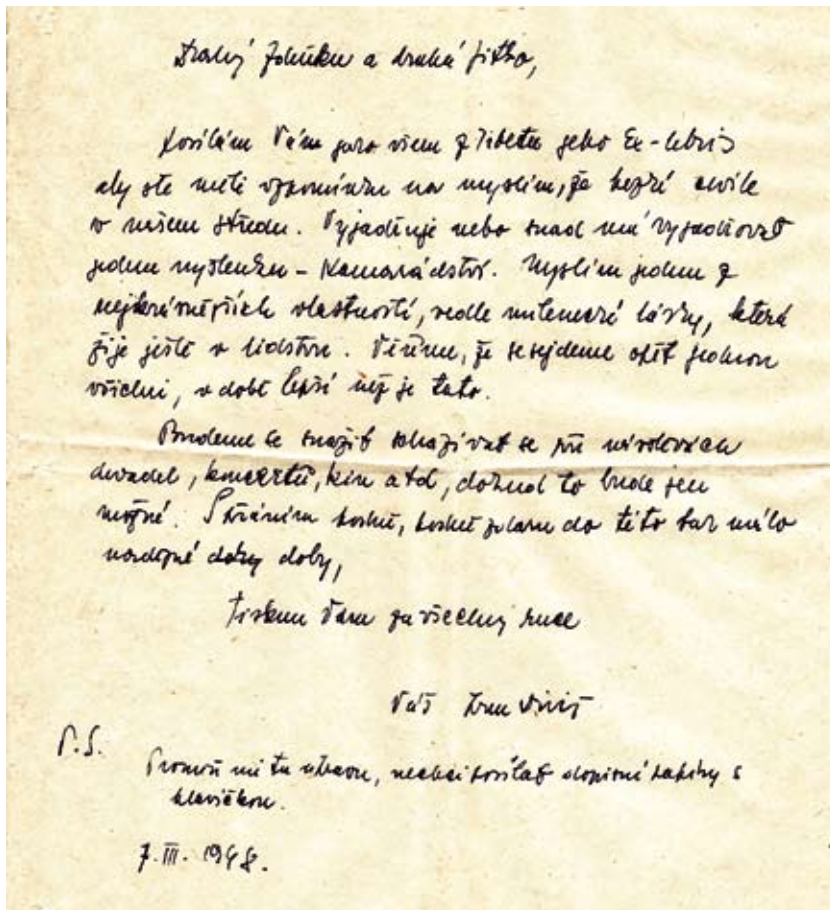
bratři Jiří a Milan Jirkovi, Radovan Táborský, Zdenka Flippo (dcera bývalého francouzského vojenského

- 1 Augustin Schramm (2. 3. 1907 - 27. 5. 1948), za první republiky sudetoněmecký komunistický funkcionář, za okupace jeden z organizátorů partyzánských oddílů v Protektorátu, po válce člen ÚV KSČ, kde působil jako vedoucí partyzánského oddělení, současně funkcionář Svazu československých partyzánů.
- 2 *Archiv bezpečnostních složek* (dále jen ABS), fond (dále jen f.) Vyšetřovací spisy - Centrála (dále jen MV-V), a. č. V-2646 MV. *Archiv autora*, svědectví Jiřího Mesického z 27. listopadu 2001.

Pozvánka na večírek Tibet klubu určená Milanu Herbenovi

Foto: ABS

Dopis provádějící ex libris Tibet klubu. Přání, že se všichni opět jednou sejdou v lepších časech, se už nikdy nenaplní. Zanedlouho budou jedni putovat do věznic a lágrů, druzí odejdou do exilu a třetí půjdou s vládnoucím komunistickým režimem, ale už se nikdy nesetkají.

Foto: ABS

atašé), Jitka Bolechová nebo dcery generála Klapálka. Bylo stanoveno, že členové se budou vzájemně podporovat v záležitostech studijních a současně budou pěstovat společenský život, jako návštěvy divadel, výstav, přednášek a jiných kulturních podniků. Předseda klubu Miloš Štika vypracoval stanovy, předložil je ke schválení ministerstvu vnitra, nebyly však potvrzeny.³

Od září 1947, kdy se v důsledku kampaně kolem tzv. milionářské dávky či atentátu na tři československé ministry začal zostřovat vztah mezi demokraty v Národní frontě a KSČ, docházelo stále častěji k politickým debatám. Převážná většina z více než dvaceti členů klubu dávala najevo své demokratické přesvědčení a ostře kritizovala mocenské snahy KSČ. Do klubu byli zváni i cizinci, zejména Angličané a Američané, ale žádný cizinec nebyl jeho členem.

3 Název klubu navrhl vysokoškolák Ivan Diviš, který se hodně zajímal o život mnichů v tibetských klášterech. ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV. Národní archiv (dále jen NA), f. Archiv ÚV KSČ, Komise pro prošetření politických procesů v období 1955-57 (dále jen Komise), část II., sv. 10, a. j. 318.

V únoru 1948 se někteří členové zúčastnili pochodu vysokoškoláků na Hrad k prezidentu Benešovi, aby protestovali proti komunistické zvlášti. Shodovali se, že v ČSR nastávají zlé časy. Dne 4. března 1948 se konala poslední schůze, na které bylo dohodnuto, že se klub rozejde, aby nebudil zbytečnou pozornost. *Tibet klub byla výhra*, říkával Jiří Mesicki. *Tam jsme se dohodli, že musíme něco dělat.*⁴

POHŘEB JANA MASARYKA

V den pohřbu ministra zahraničí Jana Masaryka, 13. března 1948, se Mesicki a Boček náhodně potkali v Nerudově ulici. Když je minul pohřební průvod, hovořili o jeho tragické smrti. Mesicki tvrdil, že slyšel, že Masaryk nespáchal sebevraždu, nýbrž že byl zavražděn. Boček této verzi oponoval tím, co slyšel od svého otce: že ministr Masaryk v poslední době trpěl přepracovaností, a že tudíž sebevraždu spáchal v nějakém okamžitém rozrušení mysli. Mesického stanovisku přizvukoval Dimitrij Demartini, student práv, který s ním přišel, zatímco Jitka Bolechová zastávala názor svého snoubence Bočka. Debata se následně stočila na politické poměry. Mesicki říkal, že současný stav je neudržitelný a že se musí změnit. Zavedl řeč na své časté téma, tj. budoucí válku. Ještě před únorovými událostmi stále opakoval, že se vše v ČSR změní, že se komunisté dostanou k moci a že dojde k válce. Teď prohlásil, že vzhledem k napjatému poměru mezi SSSR a USA je válka nevyhnutelná. Boček, který dříve tvrdil, že nevidí žádný důvod, proč by mělo k válce dojít, konstatoval, že kdyby přece jen měla vypuknout a Američané by měli mít naději na vítězství, museli by ji začít v nejbližší době. Všichni se pak odebrali do bytu Mesického na Kampě,

kde pokračovali v rozpravě. Kritizovali veřejné poměry a Mesicki navrhl, že by se proti nim mělo něco udělat. Jak se chtěl zapojit do protikomunistického odboje? Dodáváním zpráv Američanům o situaci v ČSR. Když se ho Boček dotázal, jak by si předávání zpráv představoval, odpověděl: *Ty, jako syn náčelníka hlavního štábu a když se pohybuješ ve vysoké společnosti, máš jistě možnost nějaké zprávy získati.*⁵ Zdeněk Boček přemýšlel, jak by mohl zprávy opatřit, a vzpomněl si, že otec nosívá aktovku, ve které má vojenské spisy, každý večer z úřadu domů a že ji odkládá na okno v ložnici, kde leží aktovka až do rána, kdy si ji opět vezme s sebou do kanceláře. Mesicki na to podotkl, že je to dobrá příležitost, že má tedy nějakou zprávu získat a předat mu ji. Demartini souhlasil, Bolechová upozorňovala na velké riziko. Teprve když Mesicki řekl, že zprávy budou dodávány přímo na americké velvy-

slanectví, uklidnila se a s návrhem Mesického souhlasila. Boček slíbil Mesickému, že jakmile bude nějaké zprávy mít, dodá mu je, aby je mohl předat americkému velvyslanectví v Praze.⁶

PRVNÍ ZPRÁVA

Hned druhého dne, 14. března 1948, Boček tento nápad realizoval. Aby na aktovce nezanechal otisky prstů, navlékl si rukavice. Spisy prolistoval a opsal z nich to, co pokládal za důležité. Jedna zpráva se týkala politické situace v Rumunsku, druhá útěku některých osob, jak civilních, tak vojenských, do zahraničí. Příští den se setkal s Bolechovou, která byla v té době zaměstnána jako tajemnice u šéfredaktora Budína z Pragopressu, kde se mluvilo o tom, že dr. Gráf zamýšlí odejít do Německa, aby zde zkoumal poměry v táborech československých uprchlíků a zjistil osoby, které do Německa uprchly. Společně pak došli za

Ples Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Lucerně: zleva Jiří Mesicki, Milan Kříkava, Jitka Bolechová, Zdeněk Boček, Stanislav Koutek Foto: archiv autora

4 Archiv autora, svědectví Jiřího Mesického z 27. listopadu 2001.

5 ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV.

6 Tamtéž.

Zdeněk Boček na fotografii z vyšetřovacího spisu

Foto: NA

Zdeněk Boček

Narodil se 8. října 1927 v Praze jako syn důstojníka z povolání. Obecnou školu vychodil v Domažlicích. Zde ještě udělal přijímací zkoušku na reálné gymnázium, ale nastoupil už na klasické arcibiskupské gymnázium v Praze-Dejvicích, kam docházel až do jeho zrušení za nacistické okupace. Poté přešel do Jiráskova gymnázia v Resslově ulici. Za heydrichiády ho zatkl Gestapo, ale za čtyři dny byl kvůli nízkému věku propuštěn. Když slavil patnácté narozeniny, Gestapo si pro něj přišlo znovu a před zraky spolužáků ho zatkl. Byl vězněn v pražském záměčku Na Jenerálce a následně v internačním táboře ve Svatobořicích na Moravě. Počátkem dubna 1945 ho převezli do Plané u Tábora, kde byl až do konce války. Po návratu do Prahy se sešel se svým otcem, který se vrátil s 1. čsl. armádním sborem generála Svobody. S matkou, která byla zatčena spolu s ním, se už nesetkal. Dne 26. října 1942 byla Zdenka Bočková a oba její rodiče popraveni v koncentračním táboře Mauthausen. Po válce nastoupil Zdeněk Boček do septimy reálného gymnázia na Strossmayerově náměstí, kde v roce 1946 maturoval. Na podzim téhož roku se zapsal na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Na jaře 1947 vstoupil do národně socialistické strany a pomáhal v koloniálním obchodě svého strýce jako příručí.

Mesickým, který si všechny tyto zprávy zapsal česky a anglicky a naučil se je nazpaměť. Bočkovi řekl, že zprávy jsou dobré, avšak příště aby přinesl něco lepšího. Sám Mesicki, vyvíjející největší iniciativu, ještě v této době nevěděl, komu bude zprávy předávat. Teprve hledal cestu ven. Šel za tím, koho dobře znal, a to byl Radim Konařík. Poznali se za středoškolských studií a měli stejný pohled na poúnorové politické poměry. Konařík mu slíbil, že se pokusí navázat spojení se

zahranicím. Za pár dní přišel s tím, že má cestu, že zprávy budou do tří dnů z ČSR. Jakou cestu ven našel? Miloslava Choce. Bydleli vedle sebe ve Střešovicích a setkávali se v místní odbožce národně socialistické mládeže. Zprávy mu začal předávat s tím, že Choc je dopraví do Řezna a předá americké zpravodajské službě. Choc, který používal krycí jméno Milan Jaroš, rovněž Konaříka vyzýval ke spolupráci ve své ilegální organizaci, ale ten odmítl. Boček ani Mesicki nevěděli

Jiří Mesicki

Narodil se 10. února 1925 ve Vršci (Jugoslávie). Tatínek byl srbské národnosti, povoláním profesor filologie. Maminka byla Češka a starala se o domácnost. Rodiče se seznámili po válce v Praze, kde tatínek studoval a dával kondice. Maminka k němu chodila na srbochorvatštinu. Po svatbě žili v Jugoslávii. Na počátku třicátých let se přestěhovali do Prahy. Bydleli na Kampě. Po obecné škole navštěvoval Jiří Mesicki nejprve Nerudovu reálku v Praze III., na podzim 1938 přestoupil na Vančurovo reálné gymnázium v Praze XVI. Tam chodil až do roku 1942. Jeho třída už nematurovala. Studenti byli totálně nasazeni, Jiří jako pomocný dělník za 4 koruny 60 haléřů na hodinu. Okupace tvrdě zasáhla příbuzenstvo. Jeho strýc Karel Strnad, který pracoval v prezidentské kanceláři už od dob Masarykových, byl zatčen Gestapem a 25. října 1944 popraven. Jiří se zúčastnil Pražského květnového povstání. Dvacetiletý hoch bojoval o rozhlas a následně se nestačil divit, kolik bojovníků a partyzánů se ex post objevilo. V létě 1945 si dodělal maturitu a zapsal se na lékařskou fakultu v Praze. V následujícím roce se stal členem národně socialistické strany. Posléze přešel na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy.

Jiří Mesicki jako student Právnické fakulty Univerzity Karlovy

Foto: archiv autora

o spojení Konaříka s Choce a neznali způsob, kterým jsou zprávy odesílány. Radim Konařík byl jediný z celé skupiny, kdo byl s Choce v přímém styku.⁷

7 Tamtéž.

Radim Konařík

Narodil se 14. ledna 1925 v Teplících-Šanově. Otec byl ředitelem sanatoria v nedalekých Kladrubech. Po vítězství Sudetoněmecké strany v parlamentních volbách 1935, kdy se začalo stupňovat napětí mezi Čechy a Němci, se rodina přestěhovala do Prahy. Zde pokračoval ve studiu na reálném gymnáziu v Praze XVI. Za okupace byl ze studia pro neznalost německého jazyka vyloučen. Pravým důvodem byla skutečnost, že odmítl zdravit nacistickým pozdravem. Navštěvoval reklamní školu v Karlíně a poté byl totálně nasazen do laboratoře Pragfilmu na Barrandově. Zapojil se do Pražského květnového povstání. Po revoluci složil dodatečně maturitu, vstoupil do národně socialistické strany a zapsal se na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy.

Radim Konařík

Foto: NA

DRUHÁ ZPRÁVA

Kolem 20. března Boček tímtož způsobem získal a předal Mesickému zprávu o stanovisku Moskvy k Polsku a ČSR a zprávu o hospodářské situaci Československa, jakož i o blížících se volbách a sdělení o jmenování předsedy vlády Klementa Gottwalda štábním kapitánem. Tyto zprávy opět opsal na list vytržený z poznámkového bloku, schoval ho do své peněženky a nosil až do předání u sebe. Zprávu dal předtím přečíst Bolecho-

vé. U kavárny Letná se náhodně sešel s Milanem Křikavou. Tomu řekl, jakou činností se s Mesickým zabývá. Prozrazení z jeho strany se neobával, znali se z Tibet klubu a byli stejného politického smýšlení. Křikava se mu navíc svěřil, že má napojení na protikomunistickou organizaci, jejímž je členem. Navrhoval mu, aby se do ní rovněž zapojil, že se jedná o skupinu značně rozvětvenou, v níž jsou zastoupeni zejména vysokoškoláci. Cílem organizace měly údajně být destruktivní akce, příprava a vyvolání politického převratu. Boček odmítl. Organizace se mu zdála příliš rozsáhlá, tudíž snáze hrozilo její prozrazení. Křikavovi však slíbil, že zprávy předá také jemu, aby se mohly pomocí vysílačky, kterou měla organizace disponovat, poslat Američanům. Boček, Mesicki a Křikava se pak sešli v hotelu Splendid a při následné procházce ve Stromovce jim Boček přečetl znění druhé zprávy, načež ji dal Mesickému, aby ji předal Američanům.

Je však otázka, jestli odbojová organizace, jak ji líčil Křikava, vůbec existovala. Pozdější vyšetřování ji úplně pomíjí a žádné jiné podrobnosti, než které sdělil Křikava, nebyly zjištěny. Státní bezpečnosti se to však hodilo, a tak s nimi dále pracovala jako s hotovým faktem. Ve skutečnosti patrně Křikava, který v Tibet klubu vystupoval radikálně, nechtěl před Bočkem „ztratit tvář“, a tak si ji vyfabuloval. Za pár dní převzal od Mesického opis zprávy, aby ji předal do zahraničí. Měl ji u sebe dva dny schovanou pod pokrývkou na stole, aby ji pak spálil v kamnech. Neměl komu ji předat. Nikomu ani nesdělil její obsah.

Byla to tato jedna jediná zpráva, která se mu stala osudnou.⁸

TŘETÍ ZPRÁVA

Počátkem dubna 1948 odjeli Bočkovi rodiče na víkend mimo Prahu. Syn

uspořádal večírek s přáteli. Domluvil se na něm s Mesickým, že by se mohli opět podívat do otcových spisů. Druhý den měli už navlečené rukavice a prohlíželi je. Zaujala je složka, na které bylo napsáno „Poznámky k mobilizačnímu plánu“. Mesicki diktoval, Boček zapisoval. Jednalo se o několik důležitých zpráv a to:

- a) o útěku některých osob z řad vojenských a civilních do zahraničí,
- b) o umístění vojenských jednotek na Šumavě,
- c) o početním stavu SNB na bavorských hranicích,
- d) o stahování vyšších vojenských útvarů ze Slovenska.

Dále ve složce našli mapu ČSR s různými vojenskými značkami a číselné údaje o zbraních čsl. armády.

Když skončili, přišel Mesicki s návrhem, že by se měl pořídít fotoaparát, protože jde o dlouhé a přitom podstatné zprávy. Zmínil, že by ho mohl obstarat Ralph Saul z amerického velvyslanectví. *Otázal jsem se Mesickiho, zda je to onen muž, kterému předává zprávy, a on mi řekl, že je to*

Milan Křikava

Narodil se 26. ledna 1922 v Praze. Tatínek byl české národnosti, povoláním úředník. Maminka byla Srbka, starala se o domácnost. Po obecné škole absolvoval reformní reálné gymnázium v Praze XIX., kde v roce 1941 složil zkoušku dospělosti. Následně nastoupil jako úředník do Českomoravského svazu pro chmel, slad a pivo. V roce 1944 byl propuštěn pro podezření ze sabotáže a za trest nasazen k protiletectvé policii v Praze. Zde konal službu do února 1945, kdy byl pro předstíranou zdravotní neschopnost propuštěn, a již nenastoupil jiné zaměstnání. Po Pražském květnovém povstání, kterého se zúčastnil se zbraní v ruce na Hradčanech, se zapsal na Svobodnou školu politických nauk. Odtud byl automaticky převeden na vysokou školu politickou, aby po prvním semestru přestoupil na Právnickou fakultu Karlovy univerzity. Vstoupil do národně socialistické strany, z níž ještě před únorem 1948 vystoupil, protože se neztotožňoval s její politikou v poslední době.

8 Tamtéž.

Jitka Bolechová

Narodila se 4. června 1928 v Praze. Pocházela z rodiny poštovního úředníka. Po obecné škole studovala státní klasické gymnázium v Praze XI. Maturovala 2. června 1947. Na podzim se zapsala na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Byla snoubenkou Zdeňka Bočka, kterého poznala o rok dříve na sportovním hřišti ve Stromovce.

Jitka Bolechová na fotografii z 60. let

Foto: ABS

on, a znovu mně ubezpečil, že nemusím mít strach, že v celé akci jsme jen my dva Češi a od Saula že jdou zprávy přímo do USA.⁹ Mesicki tím chtěl zmírnit Bočkovy obavy z prozrazení. Zmíněné jméno několikrát slyšel v rodině Milana Herbena, kam často docházel. A aby si ověřil, že Saul

skutečně existuje, zašel na americké velvyslanectví. *Dotázal jsem se vrátěného na tohoto muže, zda jest přítomen, a vrátný mi řekl, že přítomen je, a ukázal na zástup čekajících lidí, kteří prý na Saula čekají. Postavil jsem se na konec fronty, abych nevzbudil podezření, a chvíli jsem tam skutečně stál, načež jsem odešel z budovy velvyslanectví pryč.*¹⁰

Podle žaloby měl být Mesicki najojen přímo na amerického agenta Ralpha Saula, významného úředníka amerického velvyslanectví. Tomu měl také opisy zpráv předávat. Bylo tomu skutečně tak? Tyto skutečnosti nejsou ve spisech ničím podloženy a Mesicki to pochopitelně popíral. Tvrdil, že o existenci Ralpha Saula věděl, že s ním však nikdy nebyl v kontaktu a Bočkovi že to řekl pouze pro uklidnění, aby se nebál mu zprávy předávat. Situaci ještě komplikovala skutečnost, že opis třetí zprávy Mesicki ztratil neznámo kde. V rozsudku je už uvedeno, že předstíral, že je ve spojení se Saulem. Po listopadu 1989 se Jiří Mesicki několikrát zmínil, že cestu k němu hledal přes Erica Tattersala, k němuž docházel na hodiny anglické konverzace, ale osobně že se s ním nikdy nesetkal.¹¹ Zůstává otázkou, jestli se zprávy k Saulovi a od něj na Západ dostaly. Patrně nikoliv, ale komunistický režim si tím nemohl být jistý.

ČTVRTÁ ZPRÁVA

Vysokoškoláci fotoaparát nepoužili, místo toho Boček zanedlouho opět opisoval zprávy z otcovy aktovky. Za

nejdůležitější považoval ty, které informovaly o dodávce zbraní do SSSR a Jugoslávie. Předal je Mesickému, ale už o nich neřekl Bolechové. Doma ho čekala vážná rozprava s otcem, který ho nabádal, aby změnil svůj postoj k novému režimu.

*O této věci se rozpředla debata, v níž jsem otci slíbil, že se pokusím svůj názor a přesvědčení změnit. Rozhodně popírám, že by k vylíčené rozmluvě došlo na základě toho, že otec věděl, že mu zcizují z aktovky zprávy a předávám je Mesickému, bránil svého otce při vyšetřování. Výslovně podotýkám, že zcizování zpráv se dalo v nepřítomnosti mého otce a bez jeho vědomí.*¹² Se svým úmyslem zanechat celé činnosti se Boček svěřil Mesickému, který na to reagoval slovy, že se nedá nic dělat, že by toho museli stejně zanechat, jelikož Saul z amerického velvyslanectví, kterému zprávy dával, má v nejbližších dnech opustit ČSR. Současně Mesicki sdělil Bočkovi, že hodlá uprchnout za hranice. Varování přišlo i z jiné strany. Na právnické fakultě Bolechovou zastavil student Jiří Spěváček a řekl jí, aby varovala Bočka, že mu hrozí zatčení.¹³ Odkud to věděl? Sdělil mu to 21letý úředník Pavel Horáček. Při výsleších Horáček tvrdil, že ho dal varovat čistě náhodně, aby zjistil, zda je Boček ilegálně činný. Měl k tomu dobrý důvod. Od podzimu 1945 pracoval zpravodajsky pro jedno z oddělení MNO. A jedním z jeho úkolů bylo proniknout mezi ilegální skupiny bývalých národních socialistů. Nevěděl však, jestli Boček ilegálně pracuje, či nikoliv. Zkusil to

9 Tamtéž.

10 Tamtéž.

11 Po celou dobu války se učil Jiří Mesicki anglicky. Hodiny mu dávala Zdenka Wattersonová, která bydlela naproti v domě U Modré lišky na Kampě. Její druh Eric Tattersal byl během války v internačním táboře. Když se po válce vrátil, Mesicki k němu chodil na anglickou konverzaci. Tattersal ho seznámil s Williamem Fowlerem, bývalým námořníkem obchodního námořnictva, který po válce žil rovněž v Praze, kde se oženil a vyučoval angličtinu. Oba odešli po únoru 1948. *Archiv autora*, svědectví Jiřího Mesického z 19. září 2006.

12 ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV.

13 Zdeněk Boček se seznámil se Spěváčkem v roce 1946 ve Smokovci v Tatrách, kde byl na rekreaci ve vojenské ozdravně (otec Jiřího Spěváčka se zapojil za okupace do domácího odboje, byl zatčen a v roce 1941 zemřel v Terezíně). Od podzimu 1947 se občas potkali na právnické fakultě. Odkud ale Spěváček o jeho činnosti věděl, bylo pro Bočka záhadou. ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV.

Josef Vávra-Stařík

Foto: ABS

a čekal, co se bude dít.¹⁴ To jiný mladý muž, Stanislav Koutek, věděl víc. O předávání vojenských zpráv mu řekl Zdeněk Boček. Byli to přátelé a členové Tibet klubu. Boček věděl, že si Koutek nechá pro sebe.

Zprávy putovaly od Bočka přes Mesického ke Konaříkovi, který byl ve styku s Choce. Z těchto zpráv se podle výsledku šetření a obsahu spisu dostala do západního Německa prostřednictvím Choce pouze zpráva o dr. Gráfovi, k níž Choc připojil ještě vlastní poznatky a předal ji Vávrovi-Staříkovi.¹⁵ Zbývající zprávy Choc doplnil a poslal za hranice po Karlu Ševčíkovi, 21letém dělníkovi národního podniku

Baťa. Ale ty už se tam nedostaly. Ševčík byl spolu s Jiřím Červinkou zadržen 22. května 1948 při přechodu hranic z ČSR do Německa. U Ševčíka byl nalezen zpravodajský materiál, po stránce vojenské závažného charakteru.¹⁶ U Choce se pak našly originály zpráv, které získal Boček.¹⁷

VYŠETŘOVÁNÍ

Vražda majora Schramma způsobila v nejvyšších kruzích KSČ rozruch. Bylo zapotřebí ji urychleně vyřešit, aby justice mohla odsouzené exemplárně potrestat. Vyšetřování vedl kriminální inspektor Břetislav Hampl. Stěžejní roli však hrál vrchní odborový rada ministerstva vnitra mjr. Bedřich Pokorný. *Nasadil mi želízka, na nichž bylo vyryto gestapo. Želízka měla zvláštní vlastnost. Když člověk pohnul rukama, hned mu sevřela zápěstí o jeden zoubek. Musel jsme si před něj kleknout a po celou dobu mého prvního výslechu kouřil fajfku a vyklepával si ji o mou hlavu, vzpomínal na jeho vyšetřovací metody Jiří Mesicki. Po skončení výslechu mě nemohli z těch náramkových pout dostat, jak hluboko se mi zařízly do zápěstí.*¹⁸ Pokorný se denně účastnil výslechů. Trvaly celé dny, deset až patnáct hodin bez přerušení. Veškeré opisy protokolů byly předkládány vedoucímu evidenčního oddělení ÚV KSČ Karlu Švábovi a přednostovi vnitřního zpravodajství MV Štěpánu Plačkovi. Ti bedlivě dohlíželi na průběh celého případu.

Je zřejmé, že obvinění podepisovali výpovědi pod velkým fyzickým a psychickým tlakem. Milan Křikava kupříkladu tvrdil, že mu bylo ve vazbě vyhrožováno zatčením blízkých příbuzných, trestem smrti, že byl fackován a že mu byly obuškem vyraženy dva přední zuby. Komunistická justice to vždy zamítla s tím, že použití fyzického a psychického násilí v době vyšetřování neodpovídá skutečnosti. Např. chrup mu byl opraveným údajně proto, že jej měl vadný.¹⁹

Podle Mesického ještě vyšetřovatelé neuplatňovali tak brutální metody jako později. Sám připomínal příhodu s vyšetřovatelem Charvátlem:

Miloslav Choc

Foto: ABS

14 ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV.

15 Josef Vávra, řečený Stařík, byl za první republiky a za okupace učitelem na Hodonínsku. V roce 1942 odešel na Slovensko, kde se připojil k partyzánské skupině Jana Žižky, a do konce války se účastnil partyzánského hnutí. Po válce, kdy nastaly „boje o zásluhy“, stál proti Schrammovi. Po únoru 1948 odešel do zahraničí.

16 ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV.

17 Tamtéž. Srovnej NA, f. Archiv ÚV KSČ, Komise, část II., sv. 8, a. j. 150.

18 Archiv autora, svědectví Jiřího Mesického z 27. listopadu 2001. Srovnej COETZEE, Jan - GILFILLAN, Linda - HULEC, Otakar: *Zbořené zdi. Hlasy z cel, které věznil Nelsona Mandelu a Václava Havla*. Orientální ústav AV ČR, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2003, s. 90-119.

19 Viz např. rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 25. března 1974. ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV. *Pokud se týká zdravotního stavu odsouzeného, byl obzvláště špatný v době po rozsudku, konstatoval Státní soud v Praze v neveřejném zasedání 29. července 1952 po slyšení státního prokurátora, když zvažoval žádost o udělení milosti prezidenta republiky Milanu Křikavovi. Prostředky vězeňské nemocnice tehdy nestačily k záchraně života a zdraví odsouzeného a proto musel být přemístěn do zvláštního oddělení vojenské nemocnice. Odsouzenému byly vytrženy téměř všechny zuby a pak se jeho vážná srdeční choroba částečně uklidnila.* NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, krajská prokuratura (nezpracováno).

Zdeněk Boček po svém zatčení

Foto: NA

Při jednom výslechu jsem si musel sednout do kouta místnosti. Po několika běžných otázkách vytáhl z kapsy pistolí, zkontroloval, jestli je v komoře náboj, položil ji do zásuvky, kterou nezavřel, a odešel. Dveře na chodbu nechal pootevřené. Byl to hrozný pocit. Seděl jsem bez hnutí, trvalo to několik minut. Pak se vrátil do kanceláře, vytáhl pistolí ze zásuvky, podíval se, jestli je náboj v komoře, a nechal mě odvézt zpátky na Pankrác.²⁰ Rudolf Charvát později odešel od StB a pracoval jako dezinferent u jedné pražské firmy. Popřel, že by se jeho nadřízený mjr. Pokorný vyjádřil, že by Mesického bylo potřeba odstranit.²¹

V rámci Chocova případu postihl tragický osud Miroslava Baráka, vojenského zběha, který pracoval pro americkou CIC. Po zatčení byl podroben tvrdým výslechům. Nevyšetřovala ho však Státní bezpečnost, nýbrž

Obranné vojenské zpravodajství. Podle vyšetřovatelů vyskočil v přestávce svého výslechu v nestřeženém okamžiku z 6. poschodí budovy hlavního štábu. Stalo se to 1. července 1948 – zabil se.²²

OBŽALOBA

Obžaloba proti studentům byla podána 30. listopadu 1948. Státní prokurátor JUDr. František Grospič je obvinil, že spáchali zločin přípravy úkladů o republiku a zločin vojenské zrahy. Z obviněných učinil fanatické vyznavače a obdivovatele čelných členů národně socialistické strany Petra Zenkla a Prokopa Drtiny. Odeslané zprávy podle něj byly takového rázu, že by byly s to v případě vojenského konfliktu ochromit možnost obrany čsl. armády. Pro Zdeňka Bočka, Jiřího Mesického a Radima Konaříka navrhl trest smrti.²³

DO EMIGRACE

Byla možnost záchrany? Ano, odchodem na Západ. Student Jiří Mesický k tomu měl nakročeno, ale už nestihl odejít. V případě vypuknutí válečného konfliktu nechtěl bojovat po boku bolševiků proti demokracii. Dne 4. června 1948 měl opustit ČSR. Miloš Štika na něj čekal v poledne na nádraží v Plzni, aby ho převedl na druhou stranu. Bylo to marné čekání. Předchozího dne byl Mesický zatčen Státní bezpečností a nemohl už dorazit.

To Pavel Kejmar, jehož Mesický několikrát přivedl do Tibet klubu, odešel včas. Za okupace byl totálně nasazen a mohl maturovat až po válce. Od podzimu 1945 byl zapsán na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a od prosince 1946 pracoval na ministerstvu zdravotnictví jako smluvní úředník. Byl členem strany lidové.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
1. Příjmení, jméno: BOČEK Zdeněk										Číslo aktovní: 1160/2															
2. Narodení (s), datum, místo, okres, kraj: 8.10.1927 Praha okr. Dito																									
3. Školní vzdělání: obecní reálné gymnázium										4. Odborné vzdělání: Právnická fakulta Karlovy Univerzity v Praze															
5. Zaměstnání v době zatčení: student práv																									
6. Původní povolání: student										7. Narodnost: česká				8. Sml. příslušnost: B...											
9. Vojenský poměr, hodnost v ČSA a kdy: novojáček										10. Třídě profil: inteligent															
11. Služba v zahraniční - cizí armádě, kdy, kde, v jaké hodnosti: nebyl																									
12. Služba v bezpečnostních sborech, kdy, kde, v jaké hodnosti: nebyl										13. Ppř. k pol. straně: nár. socialist.															
14. Zdravotní stav a klasifikace: 100																									
15. Rodinný stav a bydliště rodiny: svobodný																									
16. Postupně bydlel: Praha XIX Pod Kačkovy										17. Dřívější tresty, kdy, kde, za co trestán: nebyl															
18. Kým, kdy, pro který § tr. z. byl zatčen: nemá zápis																									
19. Který prokurátor navrhl trest: Státní prokurátor Praha																									
20. Datum dohody do vězení a její název: nemá zápis										1125															
21. Kdy, kterým soudem odsouzen, čl. § odsouzení, výše trestu: St. S. Praha 16.12.1948 čl. 124/48-31 pro § 2, 6, 25, 50/29 sb. k trestu doživotí										amnestií 1955 snížen na 25 let															
22. Datum pravomocného rozsudku, soud, čl. a výše trestu: 20.4.1950 Smč 326/49 Naj. S. doživotí																									
23. Původní trest: 15.6.1948										24. Konec trestu: 15.6.1953															
25. Započítaná vazba: 20.12.1948 - 16.12.1948										1															

Přední strana evidenční karty Zdeňka Bočka

Foto: NA

20 ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV.

21 Tamtéž.

22 Tamtéž. Podrobněji ROKOSOVÁ, Šárka: Případ Miloslav Choc a spol. In: *Securitas Imperii*, č. 12. ÚDV, Praha 2005, s. 69-72.

23 ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV. NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, krajská prokuratura (nezpracováno).

18. května 1948 řekl matce, že pojede na tremp, aby využil volného času, než nastoupí v červnu na brigádu do dolů. Druhého dne se s ní krátce rozloučil, vzal si batoh a odešel s tím, že jí napíše. Nevíme, kdy jí z Londýna napsal. Každopádně pátrání Státní bezpečnosti bylo už bezvýsledné.²⁴

Obdobně tomu bylo i u 22letého Dimitrije Demartiniho. Jak už víme, nabádal ke zcizování tajných vojenských dokumentů. Pro vyšetřovatele byl také on zapřísáhlým odpůrcem lidově demokratického zřízení v ČSR a svůj negativní postoj dával při každé příležitosti veřejně najevo. Dne 20. května odešel z domova s tím, že jede někam na dovolenou, z níž se už nevrátil.²⁵

Do americké zóny v Německu uprchl také 21letý Miloš Štika. Cestu přes hranice dobře znal. Po vyloučení z právnické fakulty, k němuž došlo hned po 25. únoru 1948, byl zaměstnán jako úředník Pastvinářského družstva v Rozvadově.²⁶

Všichni byli protikomunistického smýšlení. V rozpravách zastávali stanovisko, že ČSR bude obsazena SSSR, dojde k perzekuci nekomunistů, a proto bude lépe ve svobodném světě.

SOUDNÍ PROCES

Soud byl zahájen 15. prosince 1948 v Praze. Přelíčení bylo tajné. Obhájci byli přiděleni ex offio. Jako svědci byli předvoláni Miloslav Choc (před třemi týdny odsouzený k trestu smrti), Karel Ševčík (odsouzený k 20 letům vězení) a Stanislav Koutek (bude souzený za dva dny v jiné skupině).²⁷

Jiří Mesický na vězeňské fotografii

Foto: NA

Stanovisko přednesli vojenští znalci z oboru zpravodajské služby. Jejich úkolem bylo: 1/ objasnit charakter a důležitost zpráv, které byly obviněnými Zdeňkem Bočkem a Jiřím Mesickým vyzvídaný a Radimem Konaříkem a Milanem Křikavou vyzrazovány; 2/ posoudit možnost, zda se tyto zprávy dostaly do rukou americké zpravodajské služby. Z hlediska vojensko-zpravodajského došli k tomuto závěru:

1/ *Zprávy, které byly obviněnými vyzvídaný a o nichž nutno mít za to, že byly vyzrazeny cizí moci, nutno pokládati za součást zvlášť důležitého vojenského tajemství.*

2/ *Vzhledem k okolnostem, za jakých uvedené zprávy byly získány, tj. k osobě otce obviněného Zdeňka Bočka, jejich*

rozsahu a době, po kterou byly získávány, a vzhledem ke způsobům, jakým byly předávány cizí moci, byla činnost obviněných pro Československou republiku zvlášť nebezpečná.

3/ *Škoda, která činností obviněných Československé republiky vznikla, je nedozírná a trvalého rázu.*²⁸

Ve 22 hod. bylo hlavní přelíčení odročeno na druhý den, aby se posoudil duševní stav obžalovaného Mesického.²⁹ Od 14 hod. hlavní přelíčení pokračovalo. Znovu bylo několikrát přerušeno. Nebývalo to zvykem, ale začínala éra kabinetních rozsudků. Když jsme čekali na rozsudek na chodbě, zpravodajský znalec doktor Písecký si mě vzal stranou a říkal mi: „Ty máš teďko strach, abys nedostal smrt. Ať to dopadne jakkoliv, ty buď rád, že ses do-

24 ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV.

25 Tamtéž.

26 Tamtéž.

27 Je otázka, proč nebyl 21letý student práv Stanislav Koutek souzen v případě Zdeňka Boček a spol. Všemi indiciemi do něj náležel: byl členem Tibet klubu, věděl o protikomunistické činnosti svých kamarádů, místo toho, aby ji ohlásil, souhlasil s ní. „Věděl a nepověděl“ – to bylo jeho provinění, stejně jako Jitky Bolechové. V procesu tedy vystupoval jako svědek. Hned 17. prosince 1948 byl souzen Krajským soudem trestním v Praze, ve skupině čítající 23 osob, přičemž byl odsouzen k nejvyššímu trestu ze všech: ke třem letům vězení. ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV.

28 ABS, f. Zvláštní vyšetřovací (dále jen ZV-MV), a. j. ZV-132 MV.

29 NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, krajská prokuratura (nezpracováno).

1. Příjmení, jméno: <i>Radim Konařík</i>		Číslo zápisní: <i>2905/2</i>	
2. Narození (a), datum, místo, okres, kraj: <i>14.1.1925 Pevnice - Jevov, kr. Stř.</i>			
3. Školní vzdělání: <i>gymnázium</i>		4. Odborné vzdělání: <i>Karlova un., Praha mistr malíř.</i>	
5. Zaměstnání v době zatčení: <i>malíř</i>			
6. Původní povolání: <i>studijní</i>		7. Národnost: <i>Čech</i>	8. Stát. příslušnost: <i>ČS</i>
9. Vojenský poměr, hodnost v ČSA a kdy: <i>nevoják</i>			
10. Třída proti:		11. Přít. k pol. straně: <i>KSČ, SOC.</i>	
12. Služba v zahraniční - cizí - armádě, kdy, kde, v jaké hodnosti: <i>nebyl</i>		13. Původní bydliště: <i>Praha XVIII ul. Běteřov 30</i>	
14. Služba v bezpečnostních sborech, kdy, kde, v jaké hodnosti: <i>nebyl</i>		17. Dřívější tresty, kdy, kde, za co trval: <i>netrestán</i>	
15. Rodinný stav a bydlící rodiny: <i>svobodný</i>			
18. Kým, kdy, pro který § st. z. byl zatčen: <i>KSČM Praha 5 a 6, 1948</i>			
19. Který prokurátor uvalil vazbu: <i>Krajský Praha</i>			
20. Datum dodání do věrnice a její název: <i>věznice Písek Bory</i>			
21. Kdy, kterým soudem odsouzen, čl. § odsouzení, výše trestu: <i>Op. I. 242/48-31 pro § 2 odst. 1 a 2, 20 odsouzení k 20 letům trestu</i>			
22. Datum pravomoceného rozsudku, soud, čl. a výše trestu: <i>Op. I. 242/48-31 pro § 2 odst. 1 a 2, 20 odsouzení k 20 letům trestu</i>			
23. Počátek trestu: <i>20.12.1948</i>		24. Konec trestu: <i>1.6.1958</i>	
25. Započítaná vazba: <i>20.12.1948 do 10.12.1948</i>			

Přední strana evidenční karty Radima Konaříka

Foto: NA

stal k soudu. Lidi jako ty mizej bezezbytku,“ vzpomínal na „povzbuzení“ před vynesením rozsudku Jiří Mesicki.³⁰

Státní soud uznal je uznal vinnými, že v březnu až červnu 1948:

a/ Zdeněk Boček, Jiří Mesicki, Radim Konařík a Milan Křikava, jednak všichni postupně navzájem, jednak J. Mesicki a Z. Boček s Dimitrijem Demartinim se spojili k úkladům o republiku, aby totiž násilím byla změněna ústava republiky, zejména pokud jde o samostatnost a demokraticko-republikánskou formu státu, a aby násilím byla úplně znemožněna ústavní činnost presidenta republiky a vlády, při čemž vešli k tomu konci ve styk s cizí mocí, pokud se týče s cizími činiteli, a to Radim Konařík ve styk přímý, ostatní v styk nepřímý a trestný čin byl spáchán za okolností zvláště přitěžujících,

b/ Zdeněk Boček, Jiří Mesicki a Radim Konařík vyzradili cizí moci přímo, po-

duk se týče nepřímo skutečnosti, opatření a předměty, jež mají zůstatí utajeny pro obranu republiky, a za těmito účely se postupně spojili a vešli ve styk s cizí mocí, pokud se týče s cizími činiteli, a to R. Konařík ve styk přímý, ostatní ve styk nepřímý, při čemž čin se týkal tajemství zvláště důležitého, byl páčán po delší dobu, ve značném rozsahu a způsobem zvláště nebezpečným,

c/ Jitka Bolechová, dovědětši se věrohodným způsobem, že se chystá zločinný podnik v § 2 zák. č. 50/23 Sb. uvedený, resp., že byl spáchán čin v § 6 č. 2 cit. zák. zmíněný, opomenula to neodkladně oznámiti věrohodným způsobem úřadu, při čemž jednala v úmyslu pachatele podpořovat,

č í m ž s p á c h a l i:

ad a./ Zdeněk Boček, Jiří Mesicki, Radim Konařík a Milan Křikava zločin

přípravu úkladů o republiku podle § 2 odst. 1 a 2 zák. č. 50/23 Sb.,

ad b./ Zdeněk Boček, Jiří Mesicki a Radim Konařík zločin vojenské zrady dle § 6 č. 2 cit. zákona,

ad c./ Jitka Bolechová zločin neoznámení trestných podniků dle § 12 téhož zákona,

a odsuzují se za to

Zdeněk Boček, Jiří Mesicki a Radim Konařík podle § 6 č. 2 zák. č. 50/23 Sb. ve znění § 1 zák. č. 130/36 Sb. se zřetelem na ustanovení § 34 tr. z. a za použití § 1 zák. č. 91/36 Sb. k trestu těžkého žaláře zostřeného čtvrtletně jedním tvrdým ložem a to Zdeněk Boček a Jiří Mesicki na doživotí, Radim Konařík na dobu 28 roků, Milan Křikava podle druhého stupně jednotné sazby § 2 zák. č. 50/23 Sb. k trestu těžkého žaláře v trvání 9 roků, zostřeného čtvrtletně jedním tvrdým ložem, Jitka Bolechová podle § 12 č. 2 zák. č. 50/23 Sb. k trestu těžkého žaláře, zostřeného čtvrtletně jedním tvrdým ložem v trvání 3 roků.³¹

Do trestu se jim započítala zajišťovací a vyšetřovací vazba. Všichni společně byli podle § 389 povinni nést náklady trestního řízení, každý pak zvláště náhradu výloh výkonu svého trestu. Podle § 32 zák. č. 50/23 Sb. ztratili čestná práva občanská na 10 let (Jitka Bolechová na 3 roky). Podle § 29 č. 3 cit. zákona propadly ve prospěch státu tři čtvrtiny jmění všech obžalovaných (vyjma Jitky Bolechové).³² Všichni odsouzení podali proti rozsudku zmateční stížnost a odvolání. Bezvysledně. Nejvyšším soudem v Brně byly zamítnuty.³³

CHOCIÁDA

Pro komunistický režim byla Schrammova vražda první vraždou v dějinách republiky s motivy ryze politickými, přičemž neměl pochyby, že v pozadí hanebného politického zločinu je ame-

³⁰ Archiv autora, svědectví Jiří Mesického z 8. září 2006.

³¹ ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV.

³² Tamtéž.

³³ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, krajská prokuratura (nezpracováno).

Kauza Boček a spol. se stala součástí rozsáhlého případu Miloslava Choce. Krajský kulturní referent národně socialistické strany byl obviněn z vraždy komunistického funkcionáře Augustina Schramma, k níž došlo 27. května 1948 v Praze. Na snímku M. Choc během rekonstrukce vraždy, již údajně spáchal. Foto: ABS

rukou orgánů americké zpravodajské služby počty úplně výzbroje celé čs. armády k jistému dni, dokonce s údajným počtu chybějících zbraní k úplnému vyzbrojení armády, tedy zprávu daleko nejzávažnější, k níž měly z celé armády přístup pouze čtyři osoby. Poněvadž tato zpráva se dostala do rukou jiné osoby (jež sice byla v této souvislosti rovněž zatčena a tvrdí, že zprávu spálila), nelze vyloučiti, že se dostala přece jen v opise do rukou orgánů některé cizí zpravodajské služby.³⁷ Při vyšetřování Chocova případu bylo předvedeno a zajištěno celkem 207 osob, trestní oznámení bylo podáno na 124 osob a do soudní vazby odevzdáno 76 osob. Komunisté dali vraždu majora Schramma do souvislosti s atentátem na generálního tajemníka italské komunistické strany Palmira Togliattiho. Stejně jako atentát na tajemníka komunistické strany Japonska Tokudu ukazoval na *běsnění mezinárodní imperialistické reakce proti silám pokroku*.³⁸ Studenti Miloslav Choc a Slavoj Šádek byli odsouzeni k trestu smrti a 19. února 1949 popraveni na nádvoří pankrácké věznice. Zůstává otázkou, jestli byl 24letý Choc skutečným vrahem Schramma.

OTEC A SYN

Generál Bohumil Boček měl za sebou úctyhodnou vojenskou kariéru. Ruský legionář, jenž své nesporné schopnosti uplatnil v prvorepublikové československé armádě, se zapojil do odboje proti nacistům.³⁹ Nejprve působil v odbojové organizaci Obrana národa.⁴⁰ V únoru 1940 odešel ilegálně do Francie, později do Anglie a v srpnu 1944

rická zpravodajská služba CIC.³⁴ Orgány ministerstva vnitra odhalily během vyšetřování třináct více či méně volně souvisejících ilegálních skupin národně socialistických a lidoveckých.

Obžalovaní byli rozděleni do pěti skupin, z nichž každá měla vlastní proces. V hlavní skupině Miloslav Choc a spol. bylo souzeno 15 osob (přítomno jen 6 osob), které byly obviněny v přímé souvislosti s vraždou.³⁵ Ve skupině Hamal a spol. to bylo dokonce 43 osob. Ty byly v nějakém vztahu s Chocem nebo Vávrou-Staříkem,³⁶ který ho měl instruovat, ale

neměly přímou vinu na vraždě. Skupinu Kukul a spol. tvořilo 7 studentů, kteří vydávali samizdat *Za svobodu*. Skupina Klein a spol. sestávala z 13 osob, které vesměs pomáhaly převádět přes státní hranici. A konečně to byla skupina Zdeněk Boček a spol.

Případ vyzvodačství syna vysokého důstojníka je nejzávažnějším zjištěným momentem celého odhaleného ilegálního hnutí, zneškodněného při likvidaci Chocových pomocníků, uvádí se ve zprávě o skončeném vyšetřování. Syn důstojníkův hodlal prostřednictvím Chocovým vedle jiných cenných politických a vojenských zpráv vydati do

34 ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV.

35 Podrobněji ROKOSOVÁ, Šárka: *Případ Miloslav Choc a spol.*, s. 53–107.

36 Vávra-Stařík byl odsouzen v nepřítomnosti k trestu smrti. V roce 1949 ho StB unesla z Vídně do ČSR. Byl popraven 27. srpna 1953.

37 ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV.

38 Tamtéž.

39 Podrobněji PALEČEK, Pavel: Zapomenutý generál. Příběh náčelníka hlavního štábu Bohumila Bočka (1945–1948) a jeho syna Zdeňka. In: *Sborník k 75. narozeninám doc. Karla Kaplana*. Prius, Brno 2003.

40 Svědectví Vladimíra Krajiny z dubna 1962, nazvané *Československý domácí odboj za 2. světové války do Vánoc roku 1939*. FEIERABEND, Ladislav: *Politické vzpomínky I*. Atlantis, Brno 1994, s. 430.

Maršál britské armády sir Bernard Law Montgomery (vlevo), velitel spojeneckých armád za 2. světové války, v doprovodu náčelníka hlavního štábu generála Bohumila Bočka na Václavském náměstí při návštěvě Prahy 22. 9. 1945 Foto: ČTK

do SSSR. Odtud se vrátil v roce 1945 s 1. čsl. armádním sborem do Prahy. V poválečném rozporuplném období podporoval svého dlouholetého přítele Ludvíka Svobodu, který byl jmenován ministrem národní obrany.

Politické názory otce a syna se rozcházel.⁴¹ Otec byl loajální ke KSČ a podporoval budování čsl. armády podle sovětského vzoru. Syn jako národní socialista odmítal komunistickou politiku. V kritických únorových dnech se tento rozpor ještě prohloubil. Gene-

rál podpořil stanovisko, že armáda bude vždy stát po boku pracujícího lidu, a následně jako náčelník hlavního štábu čsl. armády přihlížel perzekuci důstojnického sboru. Student právnické fakulty se naproti tomu snažil proti komunismu bojovat. Byl za to odsouzen na doživotí.

Dekretem prezidenta republiky Klementa Gottwalda byl generál Boček k 31. červenci 1948 odvolán z funkce náčelníka hlavního štábu. Pro mimořádné válečné zásluhy nebyl

za únik informací stíhán. Byl však sledován a jeho telefony byly odposlouchávány. V srpnu 1948 ho pověřili vedením Vojenského vědeckého ústavu v Praze, kde působil do března 1949. Do konce téhož roku byl na zdravotní dovolené a poté přeřazen do výslužby. Odstěhoval se do Dubička u Zábřehu, kde měli hospodářství rodiče jeho druhé ženy, s níž se oženil v prosinci 1945. Státní bezpečnost ho sledovala, ale dokud byl Svoboda ve vládě, zůstal na svobodě.⁴²

41 Vztahy byly narušeny válkou. Generál Boček si stěžoval známým a přátelům, že mu syn nemůže zapomenout, že odjel do Anglie a rodinu nechal v Protektorátu. Syn mu několikrát řekl, že byl špatný otec, který utekl a nechal vyvraždit svoji rodinu v zájmu své kariéry. ABS, f. ZV-MV, a. j. ZV-132 MV.

42 Generál Bohumil Boček, jehož otec byl zedník, pocházel z dvanácti dětí, z toho jich zůstalo šest. Jeho bratr Melichar Boček byl ve vězení, kde si odpykával trest za organizování ilegálních odchodů za hranice, manžel jeho sestry Josefy, provdané Buršíkové, byl v zahraničí, kam uprchl v roce 1949.

Zatčen byl 28. února 1951. Byl obviněn, že spolu s jinými připravoval vojenské spiknutí, které usilovalo o státní převrat. K vykonstruovaným obviněním se odmítal přiznat. Brutálním výslechům podlehl až v prosinci 1951. Jeho zdravotní stav se prudce zhoršoval. K soudu ho donesli na nosítkách. Státní soud v Praze ho odsoudil 23. července 1952 na doživotí. Zároveň mu byl vyměřen peněžitý trest sto tisíc korun, zkonfiskováno celé jmění a na dobu deseti let ztratil občanská práva.⁴³ V září 1952 ho převezli do Valdic. Generál, který bojoval v prvním a druhém odboji, vážil kolem 40 kilogramů. V noci 16. října 1952 ve věznici zemřel. Bylo mu 57 let. Procesu s Rudolfem Slánským a spol. se už nedožil.

V návrhu na zahájení řízení o mlou a snížení trestu odnětí svobody jeho synovi z roku 1955 se uvádělo, že velkou vinu na tom, že v poměrně krátké době bylo možno provádět takovou rozsáhlou činnost, měl právě jeho otec, který si počínal hrubě nedbale při úschově tak důležitých vojenských materiálů a umožnil k nim synovi přístup, za což byl v souvislosti s další trestnou činností odsouzen rovněž na doživotí a zemřel.⁴⁴

Manželka JUDr. Anna Bočková usilovala o jeho rehabilitaci. Vojenské kolegium Nejvyššího soudu vy-

hovělo jejím žádostem a 22. května 1962 zrušilo všechny body žaloby proti generálu Bočkovi až na skutek vojenské zrady. Tím bylo právě hrubě nedbalé zacházení se služebními materiály, které vedlo k jejich prozrazení. V březnu 1968 byl zvolen prezidentem Československa Ludvík Svoboda, který podpořil rehabilitaci generála Bočka. Vyšší vojenský soud v Příbrami v lednu 1971 potvrdil předchozí rozhodnutí a zrušil bod o vojenské zradě. Sděnil, že nošením tajných materiálů domů se generál dopustil pouze přečinu, který byl navíc v roce 1952 už promlčený. Generál Boček měl být po zadržení propuštěn na svobodu už v březnu 1951.⁴⁵

VE VĚZENÍ

Vysokoškoláci unikli trestu smrti. Byli však odsouzeni k velmi tvrdým trestům. Jejich rodiče v pozdějších žádostech o snížení trestu zdůrazňovali, že se činu dopustili v mladém věku a z politické nevyzrálosti. Bylo to pro ně těžké. Při občasných krátkých návštěvách viděli, v jakém zdravotním stavu jsou jejich děti, vězněné v nejtvrdějším období komunistického režimu v Československu.

K nejnižšímu, tříletému trestu byla odsouzena Jitka Bolechová. V době vrcholícího stalinismu se jevil její návrat domů jako nežádou-

cí. Státní prokurátor proto napsal krajskému prokurátorovi do Plzně: *Jelikož odsouzená má být po skončení trestu dne 23. 6. 1951 propuštěna na svobodu, přichází v úvahu zařazení do TNP (§ 36 tr. z.). Navrhují, aby jmenovaná byla po odpykání trestu zařazena do tábora nucené práce.* Zdůvodnil to tím, že vzhledem k jejímu třídnímu původu není dostatečná záruka, že *povede řádný život pracujícího člověka.*⁴⁶

Milan Křikava byl vězněn do roku 1953, kdy byl na amnestii prezidenta republiky propuštěn. Odseděl si pět let. Dělal mimo jiné chodbaře v pankrácké vězeňské nemocnici. Poznal lágru na Jáchymovsku. Po svém propuštění jezdil s buldozerem, dále jako řidič u Čs. státního filmu a pracoval jako kulturní referent Osvětové besedy v Praze 1.⁴⁷

Jiří Mesicki se choval ve vězení neukázněně, často byl kázeňsky trestán. Svůj trestný čin hodnotil lapidárně slovy, že dostal státně důležité dokumenty vojensko-politického rázu, které předal do nepovolaných rukou.⁴⁸ Jeho zdravotní stav se stále zhoršoval. Trpěl tuberkulózou plic (při výšce 178 cm vážil pouhých 52 kg). Vězeňský lékař na Mírově, kam byl Mesicki převezen 20. dubna 1956, ho považoval za beznadějný případ. Náčelník věznice nedoporučoval přerušení výkonu trestu, ale souhlasil, že z lékařského hlediska je nutné. 26. čer-

43 ABS, f. ZV-MV, a. j. ZV-132 MV.

44 NA, f. Archiv ÚV KSČ, Komise, část II., sv. 8, a. j. 150.

45 Podle svědectví Ludmily Uhlířové, sekretářky Bedřicha Reicina, který řídil 5. oddělení Hlavního štábu (Obranné zpravodajství), opisování tajných materiálů z generálovy aktovky vymyslel Reicin, který na Zdeňka Bočka nasadil agenta, jenž ho měl k tomuto činu navést. Uhlířová se domnívala, že Karla Ševčíka, u něhož byly nalezeny dokumenty z Bočkovy aktovky, kontrolovaly nebo přímo řídily bezpečnostní složky. Tímto tvrzením, které je v celém případě ojedinělé a nelze ho jinak doložit, chtěla pomoci generálu Bočkovi. Viz PALEČEK, Pavel: *Zapomenutý generál*, s. 242. To by znamenalo, že Zdeněk Boček naletěl provokatérovi. A tím provokatérem by musel být Jiří Mesicki. A to rozhodně nebyl, což je ze spisů zřejmé. Podle vyšetřovatele Rudolfa Charváta se Reicin dozvěděl o Zdeňkovi Bočkovi od mjr. Pokorného: *Jakmile tato skutečnost vyšla najevo, mjr. Pokorný, který Mesického vyšetřoval, nechal na zvláštním papíru napsat jména zaměstnanců, kteří byli v tom okamžiku v místnosti přítomni, a zavázal je k absolutní mlčenlivosti o této věci. Mjr. Pokorný se pak spojil s min. národní obrany, načež přijeli plk. Míšik a ještě jeden, který byl označen jako Reicin, a domnívám se, že snad byl přítomen i okr. inspektor Hampl.* ABS, f. MV-V, a. č. V-2646 MV.

46 NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, krajská prokuratura (nezpracováno).

47 ABS, f. Agenturní svazky - Centrála (dále jen MV-TS), a. č. 616234 MV.

48 NA, f. Správa sboru nápravné výchovy (dále jen SSNV), nezpracováno, osobní spis Jiřího Mesického.

Jiří Mesický, Radim Konařík, Jan Sýkora (rovněž poválečný člen národně socialistické strany)

Foto: archiv autora

vence 1956 byl Jiřímu Mesickému trest dočasně přerušen.⁴⁹ Ve zbědovaném stavu prošel branou věznice.⁵⁰ Totalitní režim ho nechal jít domů zemřít.

Mesický opět zklamal. Uzdravil se. Do zaměstnání ale nastoupil až počátkem 60. let, pochopitelně jen jako dělník.

Vězeň Radim Konařík postupně zlepšil pracovní morálku, ale jeho postoj k lidově demokratickému zřízení zůstal záporný. V posudcích se

49 Tamtéž.

50 Před věznicí na něj čekala sanitka, která ho odvezla do Thomayerovy nemocnice v Krči, kde ležel rok a půl, než se alespoň trochu zotavil z pobytu v kriminále. Mezitím mu bylo přerušeno trestu prodlouženo o dalšího půl roku. Do kriminálu se už vrátit nemusel, nakonec dostal milost od prezidenta a zbytek trestu mu byl odpuštěn (již předtím bylo změněno doživotí na 25 let).

zdůrazňovalo, že pochází z řad bývalé buržoazie, se spoluvězni diskutuje o nesvéprávnosti a o neudržitelnosti komunistického režimu. *Počítá se zratem dnešního zřízení*, uváděli náčelníci vězeňských ústavů, když zamítali jeho žádost o propuštění s tím, že trest dosud výchovně nezapůsobil.⁵¹ Radim Konařík byl propuštěn přesně po deseti letech (3. června 1958).

Amnestií prezidenta republiky z roku 1955 byl Zdeňku Bočkovi trest snížen na 25 roků a milostí prezidenta republiky v roce 1956 na 15 roků. Ve výkonu trestu získal odbornost jako lamač a dřevič. Jeho práce byla hodnocena jako dobrá, ale chování bylo neukázněné. Byl kázeňsky trestán pro různé přestupky. *Poměr k dnešnímu zřízení nemá kladný, neboť je vášnivým zastáncem a obdivovatelem amerického způsobu života*, konstatovala hodnotící komise v NPT Bytíz dne 1. února 1960.⁵² Velká amnestie se ho netýkala, protože jeho převýchova nebyla dostatečná. V příštím roce byl závěr komise obdobný s připomenutím, že *po celou dobu výkonu trestu nenašel poměr k socialistické soutěži, nezapojil se do kulturně masové činnosti v NPT*.⁵³ Zdeněk Boček byl propuštěn až 1. června 1962. Bylo mu 34 let. Polovinu svého života byl vězněn: 3 roky nacisty a 14 let komunisty. Neměl se ke komu vrátit. Matka zemřela za války v koncentračním táboře, otec v komunistickém kriminále. Sourozence neměl a vracel se do společnosti, v níž vládla všemocná KSČ.

EPILOG

Byla to nejhorší doba mého života, nejen pro mě, ale i pro rodiče, říkával Jiří Mesicki. Nelitoval však, že tím vším prošel. *Naučilo mně to hodnotit sama sebe. Vím přesně, čeho jsem schopen. Věřil jsem v Boha, ale hluboce věřícím křesťanem jsem se stal až ve vězení*.⁵⁴ Domů přicházeli se spoluvězni zdravotně zbídačení, ale přežili. Rehabilitace se dočkali až po listopadu 1989.

Satisfakce se dostalo i generálu Bočkovi. Vojenský soud v Táboře, iniciovaný Zdeňkem Bočkem, rozhodl v lednu 1993, že nošením tajných materiálů domů se generál Boček nedopustil žádného pochybení. Již předtím mu prezident Václav Havel vrátil vojenskou hodnost.⁵⁵

A co pětice studentů z února 1948? Jitka Bolechová, která pracovala jako úřednice, nevydržela čekat na svého snoubence. Provdala se za jeho kamaráda Stanislava Koutka. Ten se v šedesátých letech živil jako stavební technik. Manželé Koutkovi se svým pětiletým synem odjeli 28. srpna 1968, týden po okupaci, do Rakouska a odtud do Švýcarska, kde se usadili natrvalo.⁵⁶

Milan Křikava se vydal jinou cestou. Podepsal spolupráci Státní bezpečnosti. Byl k ní získán 24. března 1956 2. odborem II. správy federálního ministerstva vnitra (FMV) jako agent číslo 4628. Pod krycím jménem Pokorný byl úkolován na zaměstnance kanadského vyslanectví, ale bez valného úspěchu. Podával proto zprávy vztahující se hlavně ke kultuře a kulturním pracovníkům, spíše všeobecného, informativního charakte-

ru. *„Pokorný“ mnoho mluví a slibuje více, nežli může udělat*, stálo v jeho hodnocení, než s ním byla spolupráce 18. dubna 1967 oficiálně ukončena. Po srpnové okupaci se objevily předpoklady pro jeho další využití. Dne 30. července 1970 byla spolupráce s „Pokorným“ obnovena, a to v souvislosti s akcí „Sysel“ (Vladimír Škutina). Během této spolupráce se projev jako velmi schopný a efektivní pracovník. Bylo však rozhodnuto použít ho jako svědka, takže byl částečně dekonspirován, a proto 27. září 1972 převeden do stavu důvěrníků.⁵⁷

Radim Konařík žil s rodinou v pražských Střešovicích. Ve vile, kterou postavil jeho otec. V důchodovém věku zahynul v prosinci 1986 při autohavárii.

Zdeněk Boček a Jiří Mesicki patřili k zakládajícím členům Konfederace politických vězňů, a dokud jim to zdravotní stav dovozoval, aktivně v ní pracovali. Při četných veřejných shromážděních a v médiích usilovali o důsledné vyrovnání se s naší komunistickou minulostí. *Za to, co jste udělal, byste byl zavřený v každém režimu*, řekl jsem jednou Jiřímu (Jurovi) Mesickému, načež odpověděl: *Ano, ale ne v každém režimu bych něco takového spáchal*. Byl vždy proti dikta-tuře, což bylo jeho hluboké přesvědčení, jemuž zůstal věren. *Museli přepracovat celý mobilizační plán*, říkával spokojeně Jura Mesicki. *Z toho jsem měl radost a dodnes mě těší, že naše malá skupinka studentů byla tak úspěšná*.⁵⁸

Věděl, jaká je cena demokracie a svobody.

51 NA, f. SSNV, nezpracováno, osobní spis Radima Konaříka.

52 NA, f. SSNV, nezpracováno, osobní spis Zdeňka Bočka.

53 Tamtéž.

54 Archiv autora, svědectví Jiří Mesického z 8. září 2006.

55 Vojenská hodnost armádního generála mu byla odňata dekretem ministra národní obrany ze dne 9. listopadu 1951.

56 ABS, f. MV-V, a. č. V-27704 MV.

57 ABS, f. MV-TS, a. č. 616234 MV. Současne je třeba říci, že Milan Křikava bez většího úspěchu usiloval o svou rehabilitaci. Jeho případ řešil Městský soud v Praze ještě v březnu 1974 (ABS, MV-V, a. č. V-2646 MV).

58 Archiv autora, svědectví Jiřího Mesického z 27. listopadu 2001.